

 HENK POELARENDS

WERK EN RUST

*Schilderij van Werk en Rust,
gemaakt door Wicher Scholten in 1972.*

Als je met je auto over de Vaartweg rijdt of met je fiets over het Nadorsterrandpad, kom je langs een oud boerderijtje met het opschrift Werk en Rust. Het is omringd door een prachtige tuin. Achter het boerderijtje ligt de in de jaren 70 gebouwde stadswijk Nadorst. Het boerderijtje, nu het woonhuis van de familie Mellema, heeft de stedelijke expansiedrift doorstaan. Wat is de historie van deze plek? Voor de beschrijving van deze geschiedenis kon ik, naast eigen archiefonderzoek, gebruik maken van een verhaal dat jaren geleden gemaakt is door een van de vroegere bewoners.

Oudste gegevens

Bij het samenstellen van het kadaster rond 1830 krijgt het stukje land waar nu Werk en Rust staat als perceelnummer A105. Onder aan dit artikel heb ik een overzicht geplaatst van alle eigenaren die in de loop van twee eeuwen dit stukje grond in bezit hebben gehad. Hoewel het stukje grond dicht bij Hasselt ligt, behoort het toch tot de gemeente Zwollerkerspel. Het perceel is eigendom van Zacharias Tijn, de vrederechter van Hasselt. De functie van vrederechter bestond sinds de Franse tijd.

Een vrederechter was een echte rechter. Zijn belangrijkste taak was te proberen om tot een schikking te komen tussen partijen. Hij deed recht over geschillen betreffende schade aan gewassen, grenzen van landerijen, onderhoud van onroerend goed, arbeidsovereenkomsten, belediging, vorderingen en in familie- en erfrechtelijke zaken enz. Deze functie verdwijnt in 1838: vanaf dat moment moet je voor een zaak naar de kantonrechter.

Zijn vrouw, Asselina Bruinink en later zijn zoon Martinus Lambertus, zijn eigenaar van de kalkovens aan de Buitengracht. Een aantal landerijen ten noorden van de kalkovens is ook in het bezit van Tijn. Het gebied noemt men het Gasthuis Blok. Als in 1809 de Dedemsvaart gegraven wordt, gaat dit kanaal dwars door de landerijen van de vrederechter.

Perceel A105, maar 38,5 are, ligt aan de noordkant, de rest van het perceel (A45) aan de zuidkant van het kanaal. Waarschijnlijk heeft Tijn deze percelen gekocht als geldbelegging, een soort pensioen voor als hij oud is. Zacharias overlijdt in 1831 op 60-jarige leeftijd. Zijn zoon erft de landerijen.

Kadasterkaart 1832.

Als Asselina in 1856 sterft, verkoopt de familie de meeste grond aan de noordkant van het kanaal. Perceel A105 wordt gekocht door timmerman Gerrit Weener in Hasselt, die het een jaar later doorverkoopt aan zijn broer Albertus Weener, een winkelier. Hij verkoopt in 1902 een strookje groen aan de Provincie om de weg langs het kanaal te verbreden. Het overgebleven stukje grond krijgt het nummer A581.

Albert overlijdt in 1905 en zijn weduwe Hilligje Huisman, ondertussen naar Nijkerk verhuisd, overlijdt in 1913. Op 1 juli 1913 vindt in De Herderin de verkoop plaats van een groot aantal bezittingen van de familie Tijn, waaronder ook perceel A581. Uit de verkoopakte blijkt dat de jongste zoon Wolter predikant is en dat de jongste dochter Cornelia Clarina met een predikant is getrouwd. Perceel A581 wordt als volgt omschreven: "een blok weiland genaamd Wortelmanskamp gelegen in de Nadorsterhoek, aan den weg langs de Dedemsvaart, groot vierendertig are en veertig centiare". Het blok bestaat verder uit perceel A580 en A102; deze liggen achter het eerste perceel. Dit blok wordt ingezet door Willem Hellenthal, koopman, voor f 2903,- en twee weken later definitief verkocht aan Eduard Keizer uit Zwolle voor f 4165,-. Eduard heeft belang bij deze percelen omdat hij ze al geruime tijd huurt. Volgens de advertentie koste hem dat f 200,- per jaar en hij was verplicht mest op deze percelen te brengen.

Een blok weiland
„de Wortelmanskamp” (Werk en rust) in de Nadorsterhoek aan de Dedemsvaart onder Zwollerkerspel, bij Hasselt, Sectie A nos. 101, 102, 580 en 581, samen groot 2.75.65 H.A. In huur bij E. Keizer voor f 220 per jaar en mesten. Belend Wed. Rietman, Stad Hasselt, Wed. Johs. v. d. Vecht H.Pz. en B. J. Kronenberg. In 2 perc. en massa:
3. Het voorste stuk, groot circa 1.41.15 H.A., op f 1735.
4. Het achterste stuk, groot circa 1.34.50 H.A., op f 1778.

Advertentie juni 1913.

Eduard is in Hasselt geboren. Zijn vader, Abraham Keizer, was koopman en woonde aan de Ridderstraat (nu nummer 3) Als kind wordt hij Efraïm genoemd. Eduard is paardenkoopman.

Werk en Rust

In 1914 bouwt hij een paardenstal op het perceel achter A105. Tussen perceel A105/A581 en perceel A102. waarop de paardenstal staat, ligt een sloot met een dam met daarop een hek. Op het hek een bord met daarop de tekst: Werk en Rust. Het is onbekend wat hij met dat bord bedoelt. Kwam hij geregeld naar deze plek om uit te rusten? Van Zwolle verhuist hij naar Middelburg en nadat in 1928 zijn vrouw overlijdt, vertrekt hij in 1930 met de Holland Amerika lijn naar New York.

Ondertussen heeft hij in 1916 de percelen land verkocht aan Klaas Mijnheer. Deze breekt de paardenstal af en gebruikt het land als hooiland. Klaas Mijnheer is op 2 maart 1876 in Staphorst geboren en trouwt op 24 april 1902 met Anna van der Klocht.

Advertentie 25-jarig huwelijk.

Ze gaan in Streukel op de geboorteboerderij van Anna wonen (nu Ter Wee 2) en krijgen zeven kinderen waarvan er drie op heel jonge leeftijd overlijden. Klaas en Anna bezitten iets meer dan 12 ha grond.

De boerderij

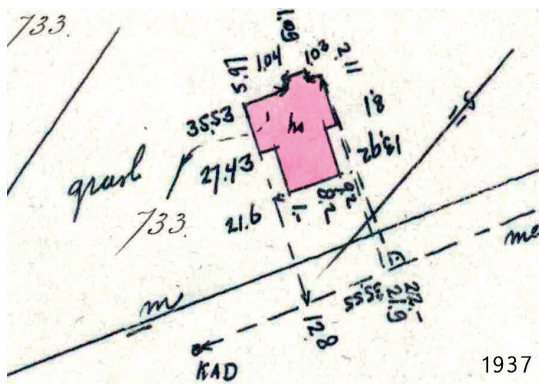
Als zijn jongste zoon Thijs met Baukje Weijer trouwt, laat Klaas Mijnheer in 1936 op de Wortelmanskamp een kleine boerderij bouwen met hooiberg. Hemelsbreed een kilometer afstand van zijn eigen boerderij. De aannemer-timmerman voor dit werk is Cornelis van der Klocht, timmerman te Hasselt. Het metselwerk is van de firma Koedijk uit Hasselt en het schilderwerk wordt door Johannes Admiraal gedaan, eveneens uit Hasselt. Thijs en Baukje verhuizen met hun dochtertje Annie vanaf de Boerweg naar de Vaartweg.

De spreuk, c.q. de naam Werk en Rust verhuist van de toegangsweg naar de dakgoot van de voorgevel.

Voorgevel met de tekst; Werk en Rust.

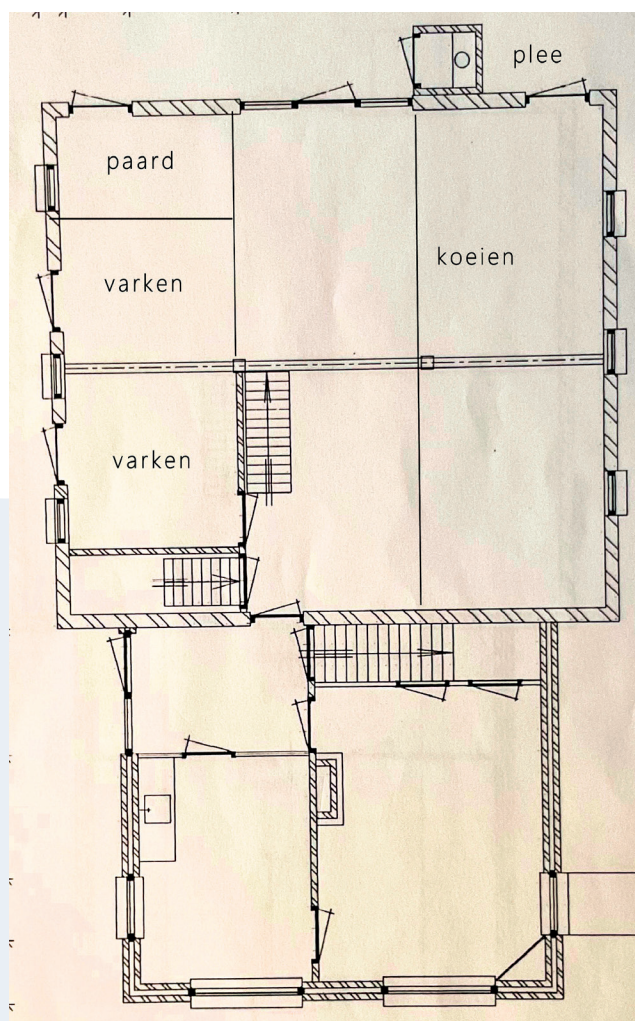
Op de kadastertekening uit 1937 zijn de maten van het huis te zien.

Kadastertekening 1937.

Dat Klaas ervoor kiest om langs het kanaal een boerderij te bouwen, komt misschien doordat in die jaren de weg langs de Dedemsvaart verbeterd is. Wat eerst een zandweg was, is nu een mooie, verharde weg geworden en dient als doorgaande weg van Zwartsluis via Hasselt naar de Lichtmis.

De boerderij die gebouwd wordt is niet al te groot, maar biedt onderdak aan een tiental koeien, een paard en een aantal varkens. De indeling van het huis is, behoudens een kleine wijziging in het voorhuis altijd, onveranderd gebleven: Stal met veestalling aan de oostkant. Aan de westkant van noord naar zuid: een paardenstal en twee varkensstallen, waarnaast de ingang naar de kelder. Voorhuis: entree in de keuken, twee kamers met schoorsteen en vaste kasten onder de trap naar boven. Hier twee kleine slaapkamers en een overloop.

Indeling boerderij (bijgewerkte tekening).

Thijs en Baukje Mijnheer wonen en boeren er van 1936 tot 1941. Thijs bouwt naast de boerderij nog een kip-penshuur. Die staat ongeveer op de plaats waar nu nog de schuur staat, slechts een paar meter verder naar het noordoosten.

In 1941 wordt er geruild. Klaas Mijnheer betreft Werk en Rust, en Thijs gaat met zijn snel groeiende gezin naar de oude boerderij met meer grond op Ter Wee. Klaas doet de boerderij en werkt daarnaast bij de zuivelfabriek Juliana.

Thijs Mijnheer met zijn zoon Klaas rond 1950 voor hun woning Vaartweg 13, nu Ter Wee 2.

Klaas Mijnheer overlijdt op 14 februari 1943 en zijn weduwe Anna Mijnheer-van der Klogt, blijft alleen achter op Werk en Rust. Maar niet lang. Hun jongste dochter Aaltje en haar man Jan ter Wee, die in 1940 getrouwd zijn en in de Ridderstraat wonen, besluiten om bij moeder in te gaan wonen. Op 17 januari 1952 overlijdt Anna Mijnheer. De bezittingen worden verdeeld en daarbij worden het huis en de grond eigendom van Jan en Aaltje. Jan is kaasmaker bij Juliana. Ze zetten de boerderij niet voort. De grond verhuren ze aan hun zwager Klaas Schaapman, terwijl de stal leeg komt te staan.

In 1959 wordt besloten om toch weer te gaan boeren op Werk en Rust, want de oudste zoon Jan wil beslist boer worden. De huur van de grond wordt opgezegd en er worden enkele koeien aangeschaft. Zo wordt Werk en Rust op de Wortelmanskamp weer een boerenbedrijf. Dat blijft zo tot 1963. In dat jaar wordt de boerderij geruild met Gerrit ten Klooster op boerderij Ebromo aan de Holtrustweg. Gerrit en zijn vrouw Maria Schaapman, beiden rond de zestig jaar, komen op Werk en Rust wonen en boeren er nog voor hun plezier.

Aan het huis is in die jaren niets veranderd. Zelfs de plee op de gierkelder blijft in gebruik.

De fruitbomen in de tuin zijn vrijwel allemaal geplant door Klaas en Thijs Mijnheer. De moestuin, met ook klein fruit lag oostelijk van het stalgedeelte en zuidelijk van de kippenshuur.

In 1967 is de gemeente Zwollerkerspel opgeheven en voor een gedeelte bij de gemeente Hasselt gevoegd. Hasselt maakt plannen om aan de overkant van de Dedemsvaart te gaan bouwen en koopt veel grond in de Nadorsterhoek.

De kinderen Mijnheer in 1954 voor het huis op Ter Wee: bovenste rij: Sietske, Henny, Ans, Baukje, Klara, Annie. Onderste rij: Klaas, Albert, Aly, Thijs, Corry, en Leidy.

Nadorst bebouwd

Ook de boerderij van Gerrit en Maria ten Klooster wordt opgekocht. Voortaan huren ze het huis van de gemeente, met de belofte dat ze er tot hun dood mogen blijven wonen. In de woonkamer hangt een schilderij, gemaakt door de bekende schilder Wicher Scholten uit Steenwijk: Werk en Rust, in een idyllische omgeving. Om de nieuwbouwwijk de Nadorst met de Hendrik van Viandenstraat te verbinden, wordt over de Dedemsvaart een brug gelegd.

Nieuwe brug als verbinding tussen de Hendrik van Viandenstraat en de Nadorst.

Ondertussen worden rondom de boerderij huizen gebouwd aan het Ambt en het Kerspel.

Rondom Werk en Rust wordt gebouwd.

Maria ten Klooster-Schaapman overlijdt op 14 augustus 1982. Voor haar overlijden had Maria aan haar zus, weduwe Lubbigje van Lenthe-Schaapman uit Hoonhorst, gevraagd of zij de verzorging van Gerrit op zich zou willen nemen. Gerrit en zijn schoonzus blijven nog jarenlang op Werk en Rust wonen. Gerrit overlijdt op 29 januari 1997, 95 jaar oud, waarna Lubbigje verhuist en de boerderij leeg komt te staan.

Achterkant van de boerderij, met de plee bij de achterdeur; 1997.

Werk en Rust 2022.

Door jarenlang achterstallig onderhoud is bewoning niet meer mogelijk. Om te voorkomen dat jongelui het in bezit nemen, worden de ramen en deuren dichtgespijkerd.

In de loop van 1997 wordt Werk en Rust door de gemeente te koop aangeboden. Berent en Jennie Mellema kopen het en verbouwen het grondig.

Bordje met Werk en Rust.

De stallen worden keuken, slaapkamers en hal. Ook het voorhuis wordt verbouwd. Toch blijft binnen de sfeer van het oude boerderijtje hangen. In de hal hangt weer het schilderij van Wicher Scholten.

BRONNEN

Korte beschrijving van de geschiedenis van Werk en Rust (1916-1963).

Mondelinge informatie van Jennie en Berent Mellema.

Kadasterinformatie.

Delpher: krantenartikelen Provinciale Overijselsche en Zwolsche Courant.

Foto's uit het archief van de familie Mellema.

Foto's uit het archief van de familie Mijnheer.

Overzicht van eigenaren perceel A105

Legger-nummer	Eigenaar	Beroep	Perceel-nummer	Gebruik	Van-tot
ZK 887	Zacharias Tijl	Vrederechter	A105	grasland	V 1832-1857
ZK 2692	Gerrit Weener	Timmerman	A105	grasland	1857-1858
ZK 2842	Albertus Weener	Winkelier	A105	weiland	1858-1902
ZK 2842	Wed. Hilligje Huisman		A581	weiland	1902-1913
ZK 6277	Eduard (Efraim) Keizer	Koopman	A581	weiland	1913-1916
ZK 7281	Klaas Mijnheer	Landbouwer	A581	weiland	1916-1932
ZK 7281	Klaas Mijnheer	Landbouwer	A581	weiland	1932-1837
ZK 7281	Klaas Mijnheer	Werknemer Juliana	A733	Huis en grl	1937-1952
ZK 11503	Jan Ter Wee	Kaasmaker	A733	Huis en grl	1952-1963
ZK 11129	Gerrit ten Klooster	Veehouder	A733	Huis en grl	1963-1968
Overgang naar de gemeente Hasselt					
H 2773	Gerrit ten Klooster	Veehouder	A733	Huis en grl	1968-1971
H 2630	Gemeente Hasselt		C930	Huis en grl	1971-1997
	Fam. Mellema			Huis en tuin	1997-nu